

L'acció voluntària – El voluntariat vers la gent gran

Taula 5.2
Els programes de voluntariat
La participació com a projecte

Participants:

Xavier Pastor, INCAVOL
Anna Selva, Càritas Barcelona
Agustí Gómez, CONEX
Rosa Gras, Fundació “la Caixa”
Marc Cadafalch, Fundació Pere Tarrés

Xavier Pastor, Coordinador de l'Institut Català del Voluntariat

Abstract: El voluntariat en general, i especialment el de la gent gran, juga un paper capdalt, per mitjà de la seva participació activa en distintes entitats sense afany de lucre, en el creixement i desenvolupament del món associatiu català i de la societat. En els darrers anys, el nombre de persones voluntàries grans ha crescut esdevenint un actiu especialment important en el nombre de projectes i en la qualitat dels mateixos i de la seva diversitat de les entitats.

1. Creix l'acció voluntària

Entre 1996-2000, l'activitat voluntària va créixer de forma important.

L'any 2001, l'Institut Català del Voluntariat del Departament de Benestar i Família de la Generalitat de Catalunya va presentar les dades relatives sobre l'estat actual del Voluntariat a Catalunya.

L'esmentat estudi mostra com entre el 1996-2000, l'activitat voluntària va créixer a Catalunya de forma important, passant de mig milió de persones a les 670.000 d'avui dia.

Si només comptem les persones que fan voluntariat amb caràcter permanent l'augment ha estat de 385.000 a 425.000, xifra que expressa de manera clara el moment de creixement i consolidació del sector associatiu i del seu protagonisme social creixent.

El fet que un 13,1% dels catalans majors de 16 anys realitzin alguna activitat de voluntariat denota la importància d'aquest fenomen molt present a Catalunya a tots els nivells.

El perfil i àmbits del voluntariat

A Catalunya, no existeixen distincions de gènere, edat i per territori.

En l'estudi es constata que no existeixen distincions entre homes i dones alhora de realitzar activitats de voluntariat.

En relació al territori, si bé l'any 1996, les grans ciutats destacaven per damunt d'altres demarcacions, actualment el voluntariat està molt repartit.

D'igual forma se subratlla la disminució de diferències respecte l'edat de la gent, encara que els i les joves són les persones que més temps i més esforços hi dediquen, les persones de més de 65 anys han registrat un creixement considerable.

El tipus d'entitat on els voluntaris col·laboren són principalment de caràcter comunitari (53%), segueixen les entitats socials (45,8%), després les culturals (20,3%) i finalment les de Medi Ambient (4,1%), les de drets humans i cooperació internacional (1,2%) i altres (3,7%)*.

* Cal recordar que el total suma més de 100, perquè hi ha voluntaris que participen en més d'una entitat del mateix o de diferent àmbit.

La satisfacció del voluntariat

Els voluntaris es mostren satisfets amb l'activitat que realitzen.

A més d'aquestes dades, és molt important destacar l'alta satisfacció de les persones voluntàries amb l'activitat que realitzen, ja que les persones implicades en tasques de voluntariat afirmen estar molt satisfets i molt satisfetes, mostrant la intenció de continuar col·laborant dins del món del voluntariat durant els pròxims anys.

Respectivament, els frens i obstacles per esdevenir voluntari s'han reduït i arguments com "no tenir informació" o "no m'interessa" o "no m'ho havia plantejat" desapareixen de les respostes de les persones entrevistades.

La societat creu en el voluntariat

Una dada interessant que corroborava l'estat dolç del voluntariat a Catalunya fa referència a que la societat catalana en general està molt d'acord amb el voluntariat, com a moviment capaç de canalitzar inquietuds cíviques i solidàries i ajudar a les altres persones amb problemes i necessitats, ja que un 82,3% de les persones entrevistades afirmaven que "seria desitjable que les associacions de voluntaris poguessin tenir més protagonisme en la resolució de problemes socials".

En els darrers anys, el moviment associatiu i de voluntariat a crescut i desenvolupat de forma constant i ha estat capaç d'esdevenir un agent més alhora de donar resposta, en alguns casos, primera resposta a un ventall de problemes i necessitats socials.

Solidaritat, principis i ideals

La solidaritat és vigent a la nostra societat per mitjà del voluntariat

La solidaritat és vigent a la nostra societat. El 90% de les persones voluntàries de Catalunya afirmen que els motius que el van dur a fer-se voluntari en una associació són per solidaritat, per principis i ideals.

Ens trobem davant d'un fenomen que lluny del que generalment s'acostuma a pensar, està més arrelat a les persones i a la seva activitat quotidiana a través del temps lliure, del treball o l'àmbit familiar.

Avui a Catalunya, el voluntariat és una activitat en creixement, oberta a tothom, i on la gent s'hi sent a gust canalitzant les seves inquietuds cíviques i solidàries i ajudant els altres més necessitats, amb el conseqüent benefici que per la societat en general representa.

2. La participació com a projecte

La participació és el rovell de l'ou del moviment associatiu i de voluntariat

L'activitat voluntària que es desenvolupa en el marc d'organitzacions sense afany de lucre democràtiques i estables respon a les funcions socials d'aquestes entitats.

D'una banda, la participació esdevé una finalitat per ella mateixa, ja que l'acció associativa, l'entitat, no existeix sense la participació lliure i voluntària dels seus membres.

D'altra, la participació té també uns objectius i unes utilitats. La participació de les persones és un mitjà per al desenvolupament òptim de les funcions socials que van fer nèixer a l'entitat convertides en accions concretes i projectes que venen a reforçar la incidència social de les organitzacions del Tercer Sector, i la millora de la societat.

Les funcions socials de les entitats sense afany de lucre

La participació de les persones, la seva concepció, finalitat i objectius, vindrà definida, entre d'altres característiques, per les funcions socials de les entitats.

-Agent de transformació social

El Tercer Sector es construeix com un espai que treballa per la millora de la societat. Les entitats lluiten per la transformació d'una situació que es percep com a injusta o susceptible a ser millorada. Per tant, les entitats esdevenen motors del canvi social.

-Prestadora de serveis col·lectius

Aquestes entitats es troben en una posició intermitja entre el ciutadà i l'administració. Una posició propera a la realitat i al ciutadà, que facilita la detecció de necessitats i de problemes, així com una ràpida resposta, no només agafant aquells espais que abandona l'Estat o que el mercat no vol assumir, sinó compartint responsabilitats i la presa de decisions en els aspectes que afectin a la societat.

*-Enfortiment i desenvolupament de **valors de la nostra societat*** com són la participació, el pluralisme, la democràcia, la solidaritat, el civisme, la pau, etc. Les associacions es constitueixen com a petites escoles de democràcia activa, instruments per la integració política i social dels ciutadans/es, contribuint a la cohesió social i al sentiment de pertinença a la comunitat.

-Funció mediatra

El Tercer Sector ens ofereix una "tercera" possibilitat alhora de trobar solucions a les noves demandes i necessitats de la societat, des d'una nova forma de gestionar els conflictes i més enllà de la imposició d'una solució garantida per l'ús legítim de la violència per part de l'Estat o dels mecanismes de la competència i de la manca de responsabilitat envers els costos socials generats per part del mercat.

El món associatiu constitueix un moviment i un instrument per poder auxiliar, mediar, facilitar, cohesionar i crear espais de trobada en el mateix espai i en el mateix temps respecte els reptes públics.

3. La participació de la gent gran en el programes

Respecte les funcions socials de les entitats que componen el Tercer Sector citades anteriorment, és interessant destacar algunes de les accions que les persones grans en el marc del voluntariat poden desenvolupar:

Agent de transformació social

Les entitats per mitjà els programes ofereixen una oportunitat a la gent gran de tenir un rol, des d'un àmbit nou, i una participació activa en la construcció i la millora de la societat social, per exemple, en projectes de ciutadania i civisme.

Prestadora de serveis col·lectius

La gent gran pot aportar, des d'una participació activa, elements de productivitat social, tot canalitzant el seu paper actiu i, especialment, experiencial. Per exemple, ajudant els més joves a posar en marxa projectes de vida, associatius i de treball.

Preservació de valors de la nostra societat

La participació voluntària de les persones grans ha de ser valorada i saber canalitzar i transmetre valors positius tant en la relació d'aquestes persones amb altres de diferents generacions, com en l'àmbit social i familiar i amb diversos agents i institucions. Per exemple, el valor de la solidaritat, de l'ajuda i el suport a aquells amb menys recursos i més dependències.

Mediadora o facilitadora

Les persones grans han de tenir un paper mediador en el seu àmbit més directe i també amb d'altres, focalitzat en les seves necessitats i problemes. La gent gran és un gran actiu no només d'experiències, sinó també de saviesa, i que pot aportar aquells coneixements i percepcions que difícilment s'aprenent només amb la formació. Per exemple, aquell voluntària que visita les persones grans del seu carrer i que quan detecta algun problema avisa als serveis socials.

D'altra banda, cal també que les persones grans i d'altres participem en el concepte de persona gran que té la societat: eliminant estereotips, educant a la societat i millorant les relacions generacionals i comunitàries.

Anna Selva Treballadora social de Càritas Diocesana de Barcelona

Descripció del projecte RESIVOL (Voluntaris en residències):

Des del programa de Vellesa de Càritas Diocesana de Barcelona es porta a terme un projecte d'acompanyament a persones ingressades en residències. Es dóna prioritat a aquelles persones amb poc o nul suport familiar que se senten soles i accepten l'acompanyament d'un voluntari a fi de millorar la seva qualitat de vida, per mitjà del tracte personal i individual dels voluntaris.

Cada voluntari té la funció de referent d'una de les persones que estan en residència. Fan una visita periòdica oferint una estona de companyia o bé l'acompanyament a fer alguna gestió, a passejar.

Els objectius del projecte són:

- Que la persona se senti **acompanyada** en el seu procés d'envelliment fins a la mort
- Fomentar la **comunicació i la relació entre els seus companys** de residència.
- Que la persona gran rebi un estímul que el permeti **retardar el deteriorament de les seves capacitats** .
- Que tingui **un referent** de fora de la residència que el mantingui viu amb el **contacte amb l'exterior** .

Actualment hi ha 50 voluntaris dos dels quals fan la funció de coordinadors del projecte i són conjuntament amb el programa de vellesa de Càritas els que fan el seguiment del projecte.

Aquest projecte es va iniciar l'any 94. Actualment hi col·laboren 50 voluntaris que visiten 24 persones en un total de 20 residències.

A partir de les avaluacions del projecte i sobretot de l'avaluació feta per part dels coordinadors hem introduït modificacions o més ben dit **hem potenciat alguns aspectes amb l'objectiu de millorar el coneixement de les necessitats** de les persones que es troben en residència i poder **millorar des de Càritas l'atenció**. Aquestes modificacions han estat possible **gràcies a la participació dels voluntaris en el projecte** que ens han permès conèixer més d'aprop la realitat del servei que ofereixen i aquells aspectes que calia millorar.

Els aspectes en els que hem incidit per tal de millorar són els següents:

1.- El seguiment i suport des de Càritas als voluntaris millorant i augmentant el espais de coordinació i seguiment a cadascuna de les persones que participen en el projecte.

- **El coordinador es veu periòdicament amb els voluntaris** per tal de donar suport, orientació del servei que s'està fent, així com copsar la informació i dubtes que els voluntaris transmeten.
- **Visita del coordinador periòdicament a la persona atesa** i alhora a la residència, per poder avaluar el seguiment que s'està fent i confrontar-ho amb el que el voluntari manifesta.

- **Informe quinzenal del coordinador al programa de Vellesa** de Càritas de les incidències i evolució de cadascun dels serveis.
- **Valoració periòdica des del Programa de Vellesa** de Càritas dels informes rebuts

2.-La coordinació amb la direcció de les residències. S'ha **protocolaritzat** la relació amb la residència des del moment de la demanda de servei fins la baixa d'aquest.

3.-La funció dels voluntaris en la mesura de les capacitats de cada voluntari i de les possibilitats es demana una **funció de referent**. Aquesta funció no ha de respondre només a satisfer la necessitat de companyia mitjançant unes visites periòdiques, sinó que cal que el voluntari vagi més enllà, esdevingui un referent per a la persona, que el mantingui viu amb el contacte amb l'exterior i alhora sàpiga captar les necessitats globals que té, vetllant perquè pugui rebre les atencions que necessita.

4.-Formació continuada:

Es fa arribar a tots els voluntaris un calendari amb les dates de diferents sessions on es poden inscriure, al menys a una d'elles, per tal d'avaluar la tasca que estan fent. Aquesta formació es planteja en petits grups de 10 persones com a màxim en aquestes sessions participa el coordinador del projecte i el programa de Vellesa de Càritas. És pretén reflexionar en relació al projecte i a la tasca que es desenvolupa partint de l'experiència i acció que porten a terme els voluntaris, a partir de la qual anem transmetem el model d'intervenció de Càritas.

Els resultats que estem obtenint a partir de les modificacions descrites són:

- Major grau de satisfacció que expressen els voluntaris en relació a la seva tasca.
- Augment de les demandes de servei
- Augment de voluntaris que s'ofereixen
- Major assistència i participació en els espais de formació
- Major concreció de la situació i necessitats de les persones ateses i respostes més adequades a les necessitats.

Les **capacitats adequades** per a portar a terme aquest projecte són:

Capacitat d'empatia, capacitat d'observació, d'escolta, de respondre a les necessitats de les persones que van a visitar, capacitat de compartir en grup un servei que sovint es fa de forma molt individual.

En aquest moment el **perfil** de persones que estan responent a les necessitats del projecte és: persones de mitjana edat majoritàriament dones o jubilats que es dirigeixen a Càritas per fer algun servei amb persones grans, la majoria és la primera experiència com a voluntaris.

Agustí Gómez, CONEX

CONEX, abreviació amb la que es coneix l'associació Fons de Coneixements i Experiència, va ser fundada al 1984 per onze persones que varen decidir que, ara que tenien temps lliure, en dedicarien una part a ajudar de manera desinteressada amb allò que sabien a qui els ho demanés. Aquesta ajuda no seria mai econòmica. Han passat vint anys, no tenim cap manera de conèixer les persones que hem ajudat, orientat, etc. en consultes puntuals o resolent temes concrets, ara bé, passen de 6.000 els que han assistit setmanalment a cursos de durada variable, unes vegades un cicle de 8 o 10 classes, altres durant un curs de 8 o 9 mesos..

La relació d'activitats setmanals pel curs actual 2003/2004 que teniem en marxa al iniciar-se les vacances de Nadal del 2003 i, de la que treiem les dades següents, ens diu:

Hi havien 44 activitats diferents a l'Àrea de Cultura i 52 a la de Tècnica, amb diferents nivells en cada activitat segons l'aula concreta, 116 aules de cultura, 119 de tècnica, en total cada setmana.

Tot això és possible perquè 176 ensenyants voluntaris així ho fan possible. Alguns d'ells en donen més d'una classe. Entre tots 235 classes setmanals.

Perquè això sigui possible, en els 5 dies hàbils de cada setmana, cal poder disposar de molts locals. Comptem amb els de 31 diferents entitats, amb les que organitzem activitats en els locals que ens cedeixen, en ells, els nostres ensenyants poden atendre alumnes seus i nostres i, juntament amb els nostres locals de Passatge Tasso, 11 i Travessera de les Corts, 39-43, sumen 33. En aquest últim aprofitem, les aules i hores que no són necessaris per a les classes del Programa Emprex, exclusiu per a gent a l'atur, que són els usuaris preferents.

2.859 són els alumnes inscrits per part de Conex en els 33 locals i, una xifra que desconeixem exactament però inferior, dels que hi acudeixen per compte de les altres entitats que cedeixen els locals, però que sobrepassen els 1.500 amb excreig.

Capítol apart són els cursos que, des de 1995, ve impartint el nostre Programa Emprex contra l'atur al local de Travessera de les Corts. Hi ha ensenyances sobre informàtica, comptabilitat informatitzada, disseny lineal, internet, mecanografia, vendes, jardineria sostenible, català, anglès, etc. que es succeixen periòdicament.

D'una manera menys continuada, quan hi ha un mínim d'alumnes per fer un curs o curset, s'han donat i es poden organitzar sobre coneixements jurídics bàsics, castellà i altres (matèria laboral, logística, restauració, electricitat, video, decoració, telemarqueting, gestió de compres, insercció laboral, programació en llenguatge Cobol)

Més de 2.700 persones s'han beneficiat del programa i moltes treballen com a professionals gràcies a allò après. Encara que ens consta, per diferents camins, que la seva aplicació i la nostra tasca ha estat profitosa intentem des de fa temps, sense èxit fins ara, organitzar d'alguna manera una continuïtat de la feina feta, imitant a les associacions d'antics alumnes d'algunes escoles professionals. Creiem que permetria una ajuda continuada entre uns i altres, aprofitament d'oportunitats, borsa de treball, etc. Ho hem intentat amb l'ajuda d'alguns ex

alumne més solidari però, fins ara, no ha estat possible. Com sigui que seria molt profitós seguirem intentant-ho.

Diferents graus d'implicació a la nostra associació

A la nostra associació denominem "afiliats" al conjunt d'usuaris, col.laboradors i socis.

Usuaris són les persones que hi tenen una relació continuada durant un temps, un curs de tres o vuit mesos, que poden tenir qualsevol edat.

Els voluntaris, que han de tenir 50 anys complerts, poden ser col.laboradors o socis.

Entenem per col.laborador aquella persona que vol participar com a voluntari a la nostra associació i ho fa durant un temps, més o menys llarg, amb més o menys intensitat. Els col.laboradors que han demostrat ser constants i fiables poden sol.licitar ser socis amb tots els drets i deures que tal condició representa a l'assemblea anual ordinària.

No són, doncs, afiliats, ni comptats com a tals, aquelles persones que venen i troben una ajuda puntual o una solució a una necessitat concreta, sense una assistència continuada a una activitat.

La continuïtat dels nostres voluntaris varia molt amb la motivació per la que venen a la nostra associació. Entre la gent que ve com a voluntari no tothom s'hi troba bé, alguns desitjaríen una organització estructurada, més especialitzada en una determinada ajuda. Altres organitzar-ne una de nova o treballar en una associació o casal on ocupar un càrrec més important. El que han après a Conex li facilita la seva nova responsabilitat. Aquesta dispersió de gent amb esperit de fer és molt positiva i fructífera. Conex Premià n'és un bon exemple, al Maresme.

Altres, pel contrari, passen dedicant la seva vida activa de voluntari a Conex. Han fet amics, s'hi troben bé, el pertènixer a Conex els hi permet desenvolupar unes activitats, disposar d'un espai i uns mitjans que no tindrien en un altre lloc i, sobre tot, una gran llibertat per fer les coses a la seva manera sempre que sigui beneficiosa per altres.

Una cosa que cal remarcar és que tot això és gratuït, ningú cobra, ningú paga per aquest servei. Les despeses de telèfon, correu, llum, aigua, etc. són cobertes per una subvenció anual de la Generalitat de 9.000 Euros i donatius puntuals d'alguns bons amics de Conex.

L'habitatge dels que s'han quedat sense, les Llars Compartides i la Fundació privada Conex.

Aquesta demostrada força i eficàcia de Conex ha fet que pensem des de fa anys en els problemes d'habitatge d'alguns dels nostres afiliats amb la Lau del 1994 i, sobre tot, amb la seva aplicació passat els 8 anys transitoris.

La solució de compartir en un domicili comú, que nosaltres coneixem com a Llar Compartida, ens ha obligat a pensar en la necessitat de comptat amb termes econòmics innecessaris per a la nostra Associació. Des del 25 de Novembre de 2003, la Fundació privada Conex ens permetrà actuacions paralel.les a l'associació que podrà seguir així amb el seu més preciat actiu: treballar sense diners.

Rosa Gras, Fundació "La Caixa"

Des dels inicis de l'Obra Social, de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, i més tard la Fundació "la Caixa", han dut a terme programes adreçats a la Gent Gran, programes basats en potenciar la transmissió de les experiències acumulades i desenvolupats gràcies a la participació social dels seus protagonistes. Les possibilitats que avui presenten les diferents formes de voluntariat, suposa obrir noves perspectives de col·laboració que incorporen els avenços tecnològics que modificant de forma substancial les formes d'interacció social.

Les persones grans tenen iniciativa, experiència i temps per desenvolupar actuacions que contribueixen a aportar millores socials. És per això que la Fundació "la Caixa" estimula les activitats de voluntariat i associacionisme aportant recursos per dinamitzar i orientar a aquelles persones que volen forma part d'aquest projecte.

Marc Cadafalch, Fundació Pere Tarrés

Projecte Implica-acció

Participació activa de la gent gran: implicats amb la ciutat

El **Projecte Implica-acció** és una proposta finançada per **Fundació Caixa Sabadell** i executada per la secció de **Projectes Socials de la Fundació Pere Tarrés** amb la col·laboració del **Servei de Serveis Socials i Gent Gran de l'Ajuntament de Granollers**, que es va iniciar al mes de maig de l'any 2001, amb la finalitat de potenciar la participació de les persones grans de Granollers, mitjançant el voluntariat i la participació ciutadana, a partir de les seves pròpies motivacions i donant resposta a les necessitats socials de la ciutat.

Després d'un primer procés d'anàlisi de les demandes socials i les motivacions de les persones grans (amb una alta participació de les institucions i Societat Civil de Granollers i les persones grans de la ciutat), es desenvolupen quatre programes diferents:

Acompanyament personal és una proposta de voluntariat, en que els voluntaris acompanyen a persones grans que ho necessitin a visitar al metge o serveis sanitaris, realitzar gestions a diversos serveis públics o altres activitats més lúdiques.

A **Bibliosalut**, es dona continuïtat a un projecte ja existent anomenat Biblioteca al Malalt, en que l'Ajuntament de Granollers i la Fundació Hospital/Asil de Granollers són els titulars del projecte i el Projecte Implica-acció n'ha assumit la coordinació del voluntariat. Aquest servei consisteix en deixar llibres als malalts de l'Hospital o als seus acompanyants.

El **Taller La Nostra història**, és un grup de persones grans que en una dinàmica de grup recorden experiències significatives de la seva vida (els jocs de la seva infància, la casa a on vivien i les festes populars). Posteriorment es realitzen activitats intergeneracionals a escoles de Granollers o altres activitats comunitàries.

L'**associació d'opinió Cívica de Granollers**, és un grup de persones grans que analitzen problemes de la ciutat i en fan difusió pública als mitjans de premsa local.